

**STRATEGII DE COMUNICARE CULTURALĂ ÎN CONTEXTUL
PANDEMIEI COVID-19**
**CULTURAL COMMUNICATION STRATEGIES IN THE CONTEXT
PANDEMIC COVID-19**

Elena Ardelean,

Conf. univ. dr.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

ORCID: 0000-0002-2873-7966

CZU: 316.77:008(498)

Abstract

The Covid-19 pandemic of recent years has affected all cultural institutions. They had to adapt quickly so that they could maintain contact with the public. The priority was the identification of new communication channels of the cultural act. Among the efficient practices that cultural institutions have implemented in order to remain relevant, both for the loyal audience and for the new generations of the audience, is a more extensive and constant communication in the online environment. The paper presents some initiatives of the cultural institutions in Romania that have had a real success, some continuing in the post-pandemic period.

Key-words: *Covid-19 pandemic, cultural institutions, communication in the online environment*

Introducere

Deși a debutat ca o criză sanitară, pandemia Covid 19 a afectat profund domeniul economic, social, educațional și cultural, la nivel mondial. Distanțarea socială, impusă de autorități ca măsură firească de limitare a efectelor generate de pandemia Covid 19 asupra populației, a fost resimțită de sectoarele culturale ca un adevărat cataclism, care a afectat profund producția, distribuția și consumul cultural.

Suspendarea activităților cu publicul a afectat atât muzeele, cât și teatrele, filarmonicile, bibliotecile etc. În acest context, prioritatea acestor instituții a fost identificarea și crearea de noi canale de promovare a ofertei, dar și de distribuție a produselor culturale. Astfel, activitatea culturală s-a mutat din offline în online, iar mediul digital a dobândit un rol important nu doar în promovarea, ci și în desfășurarea actului cultural.

Pe măsură ce presiunea psihologică resimțită de societatea aflată într-o postură nefirească – izolarea – a devenit din ce în ce mai puternică, instituțiile culturale (muzee, teatre, filarmonici, biblioteci) au început să vină către public, pe cale virtuală, cu noi oferte. Aceste acțiuni au constituit atât un act terapeutic, cât și un mod de reasurare a rolului social al instituțiilor culturale, un gest de solidaritate și de empatie atât de necesar în vremuri deloc ușoare.

Desigur, răspunsurile instituțiilor au variat în funcție de infrastructură, de resursele umane și financiare aflate la dispoziție, de produsul cultural oferit, de disponibilitatea/pregătirea anterioară a patrimoniului în administrare și, nu în ultimul rând, de creativitatea personalului angajat.

Din informațiile furnizate instituțiilor abilitate cu analiza activității instituțiilor culturale, se poate observa că măsurile de adaptare la contextul pandemic au inclus următoarele aspecte¹: transferarea activităților de punere în valoare a patrimoniului, respectiv a actului cultural în mediul online cu ajutorul platformelor de socializare și streaming de media; includerea, pe paginile instituțiilor culturale a tururilor virtuale; implicarea personalului în campanii/proiecte virtuale gândite atât pentru promovarea conținutului, cât și pentru interacțiunea cu publicul și implicarea acestuia în actul cultural; intensificarea acțiunilor de atragere a copiilor și tinerilor în cadrul unor ateliere/cluburi/cursuri/concursuri desfășurate în mediul online.

Activitatea muzeală în perioada pandemiei

La fel ca în alte țări, muzeele din România s-au concentrat pe comunicarea cu publicul în mediul virtual, pe platformele social media, în special pe Facebook – cea mai populară platformă de social media din România și pe Instagram – platformă agreată în special de publicul tânăr. Muzeele au trebuit să facă față competitivității puternice pe piața digitală, care abundă în produse și servicii de consum cultural și opțiuni pentru petrecerea timpului liber. Conținuturile postate online au trebuit să fie atractive atât pentru specialiști, cât și pentru simpli vizitatori virtuali, atât pentru persoanele cu studii superioare, cât și pentru elevi. În plus, aceste noi conținuturi au trebuit să aibă și un accentuat rol educativ, fiind mult mai facil de accesat, dar și de înțeles.

Tururile virtuale au avut și au încă un mare impact asupra publicului. Muzeele românești cu tururi virtuale sunt destul de numeroase, 181 până în prezent. O centralizare a lor a fost realizată de Direcția Patrimoniu Digital (CIMEC) și este disponibilă online² pentru ca oricine este interesat să poată accesa aceste tururi. Mai pot fi accesibile online, prin Google Culture & Arts, 15 muzee românești³. Acestea prezintă fie tururi virtuale, fie parte a colecțiilor și expozițiilor lor.

¹ Sorin-Mihai Constantinescu. *Confruntarea muzeelor cu o experiență-limită. Adaptare și inovare*. În: Revista muzeelor, Nr 1(2021). București: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, pp 12-15.

² <http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/Muzee-cu-tur-virtual.asp>, accesat 10 februarie 2023,

³ <https://artsandculture.google.com/search/exhibit?q=muzee%20romanesti>, accesat 10 februarie 2023,

Muzeele de artă au adoptat o nouă strategie de promovare online, care a fost concepută pe câteva direcții semnificative și anume: evidențierea și comentarea unor picturi și lucrări de artă grafică inedite; alcătuirea unor serii de prezentare mai ample⁴ sau divizate în episoade, așa cum au fost *Poveștile artei din timpul carantinei* (Muzeului Theodor Aman), *Actori de pus în ramă* (MNAR) etc.

Campania *Actori de pus în ramă*⁵ a fost rezultatul unui parteneriat între Muzeul Național de Artă al României București și Teatrul Nottara. Campania a constat în „interpretarea” unor lucrări din patrimoniul MNAR de către actorii Teatrului Nottara. Pe baza informațiilor de specialitate primite de la MNAR, actorul „pus în ramă” povestește despre lucrarea pe care a reinterpretat-o în scurte materiale video lansate pe paginile de Facebook ale celor două instituții.

De asemenea, pe canalul YouTube al Muzeului Municipiului București se pot urmări câteva importante materiale filmate despre muzeele de artă difuzate în perioada restricțiilor sanitare, dar se poate urmări și seria de expoziții virtuale realizate în lunile martie-mai 2020, care sunt vizibile și pe toate cele șase conturi de Facebook. Multe dintre postări au fost redistribuite sistematic și pe alte conturi de Facebook, deschise pentru specialiștii din toată țara, ca de exemplu: *Muzee&muzeografi*, *Muzee* sau *Muzee din România* sau au fost preluate de presă⁶.

Un exemplu foarte interesant a fost Expoziția de la Palatul Suțu *Natură moartă, natură vie. Capodopere din colecția Pinacotecii Municipiului București*, care a fost recreată pe o platformă virtuală internațională, oferind publicului ocazia de a vizita această expoziție de acasă, într-un mod interactiv. Această platformă se numește „Artsteps”⁷, este gratuită și permite realizarea unei expoziții interactive, publicul putând să se plimbe cu un singur click printr-o sală de expunere. Sala poate fi construită de la zero și poate să arate exact ca cea din muzeu sau poate fi gândită o sală complet nouă. Platforma permite ca la fiecare obiect inserat să existe și un text informativ despre acesta sau adăugarea de muzică.

Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei a derulat un amplu program online, intitulat *MNIT virtual*, care cuprinde rubricile⁸: „Tururi virtuale”,

⁴ Muzeul Municipiului București, https://www.youtube.com/channel/UCv5R2xEgA_M5nzwIUGI8kcQ/playlists, accesat 10 februarie 2023,

⁵ Muzeul Național de Artă al României, https://www.youtube.com/playlist?list=PL_vUVJgnopXTIjN40vCagZYjbxsttDZy, accesat 13 februarie 2023,

⁶ <https://muzeulbucurestiului.ro/arta-in-online/>, accesat 13 februarie 2023,

⁷ www.artsteps.com,

⁸ <https://www.mnit.ro/mnit-virtual/>, accesat 10 februarie 2023,

„Arheologia de acasă”, „Muzeul de acasă” și „High Classic Transylvania”, program care a avut un mare succes, mai ales în rândul tinerilor.

Un alt proiect de succes este platforma *Muzee de la sat*⁹, care a apărut la inițiativa unor tineri din Botoșani și Iași, proiect cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Platforma a fost lansată pe 1 decembrie 2021 și cuprinde tururile virtuale a 53 de muzee din 18 județe. Turul virtual al fiecărui obiectiv cultural este unul 3D interactiv, realizat cu echipament de înaltă performanță. În plus, acestea sunt integrate și în Google Street View, Google Maps și Google Earth. În prezent, membrii acestui proiect, împreună cu Asociația Teach for Romania, desfășoară o activitate în 10 școli din zone defavorizate din regiunea Moldovei, pentru ca aproape 1 000 de elevi să exploreze „Muzee de la sat” prin intermediul ochelarilor de realitate virtuală.

Activitatea instituțiilor teatrale în perioada pandemiei

Instituțiile teatrale au reușit să adapteze pentru mediul online chiar și festivaluri proiectate anterior. Unul dintre cele mai relevante proiecte s-a desfășurat la Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova, unde ce-a de-a XII-a ediție a Festivalului Internațional Shakespeare s-a desfășurat în mediul online, sub denumirea de „Festivalul Internațional Shakespeare – Home Edition”¹⁰. „Am încercat să înțelegem cum putem fi împreună și în aceste condiții dificile. Din fericire, tehnologia ne permite să creăm spații virtuale pe care să le împărțim cu ceilalți. Ediția de acasă este o promisiune că acest festival va merge mai departe indiferent de câte obstacole va întâlni”, a declarat Vlad Drăgulescu, directorul artistic al Teatrului Național Craiova și al Festivalului Internațional Shakespeare¹¹.

Astfel, folosind pagina oficială de Facebook a festivalului, au fost postate clipuri cu actori români și din toată lumea, studenți, elevi și pasionați interpretând opere shakespeareiene din carantină. Spectacolele și intervențiile online ale artiștilor la Festivalul Internațional Shakespeare au fost urmărite de 380.000 de oameni, dintre care 42.000 au participat activ. Programul festivalului a inclus 14 spectacole de teatru din patru țări (România, Marea Britanie, Germania și Rusia), 60 de intervenții ale artiștilor din 28 de țări, prin Sonetele shakespeareiene recitate în 25

⁹ <https://muzeedelasat.ro/>, accesat 30 februarie 2023,

¹⁰ <https://www.facebook.com/shakespearefestivalcraiova>, accesat 15 februarie 2023,

¹¹ Teatrul Național „Marin Sorescu” Craiova, <https://tncms.ro/2020/04/21/festivalul-international-shakespeare-home-edition/> accesat 15 februarie 2023,

de limbi și 7 albume cu fotografii din edițiile anterioare ale festivalului(2006-2018)¹².

Operele, filarmonicile, teatrele de operetă în perioada pandemiei

Principala activitate a acestor instituții culturale a constat în difuzarea de înregistrări ale concertelor din stagiunile trecute din arhivele instituțiilor. Au existat însă și concerte susținute live sau înregistrate prin intermediul unor platforme de videocall care i-a reunit în mediul virtual pe membrii orchestrelor pentru a interpreta împreună diverse arii muzicale. În unele situații artiștii ai instituțiilor muzicale au prezentat fragmente muzicale înregistrate acasă, de exemplu „Minutul de muzică”, la Filarmonica Oltenia Craiova¹³.

Filarmonica din Brașov a inițiat un proiect de mare succes, Campania de solidaritate *#muzicadăputere*. Campania a constat în transmiterea, săptămânal, live, a concertelor atât de apreciate de melomani, dar s-au transmis și concerte educative online pentru elevi în perioada „Școala Altfel”¹⁴. Întreaga campanie de susținere a fost construită pe trei piloni – relevanță, consistență și emoție, iar publicul a perceput acest mesaj, înregistrându-se recorduri de audiență. S-a creat, conform declarațiilor unui reprezentant al Filarmonicii¹⁵, un nou flux energetic între Filarmonică și publicul ei, recenziile primite fiind o sursă permanentă de inspirație. „Această pandemie ne-a demonstrat că putem fi productivi și că ne putem reinventa. Creativitatea a conturat noi performanțe pe fondul acestei provocări. Artiștii Orchestrei Simfonice s-au redescoperit și au scos la iveală noi talente pe care altfel, nu le-am fi știut... Am ales o comunicare empatică cu publicul nostru, cu melomanii în special. Dar s-au deschis noi canale de comunicare și cu un alt segment de public, cu acei oameni care până acum nu conștientizau frumusețea și emoția muzicii”.

Opera Comică pentru Copii din București a inițiat nu doar serii educativ-culturale transmise online, ci și o aplicație online specializată pentru copii¹⁶.

Activitatea bibliotecilor în perioada pandemiei

În contextul pandemiei, bibliotecile au fost nevoite să se adapteze rapid pentru a-și arăta utilitatea, pentru a răspunde în continuare la cerințele cititorilor,

¹² <https://www.news.ro/cultura-media/festivalul-international-shakespeare-urmarit-online-de-380-000-de-persoane-din-intreaga-lume-1922401305002020051319352681> , accesat 10 februarie 2023,

¹³ <https://cvlpress.ro/21.03.2020/activitati-online-la-filarmonica-oltenia-craiova>

¹⁴ <https://newsbv.ro/2020/04/01/filarmonica-brasov-a-initiat-programul-concerte-educative-in-mediul-online/> accesat 21 februarie 2023,

¹⁵ <https://newsbv.ro/2020/05/01/filarmonica-brasov-performanta-culturala-in-pandemie/> accesat 21 februarie 2023

¹⁶ <https://www.operacomica.ro/aplicatia-opera-copiilor/> accesat 21 februarie 2023,

pentru a fi un veritabil competitor și vector pe piața de informații și a face față provocărilor tot mai mari. Astfel, una dintre cele mai frecvente măsuri luate de biblioteci a fost să ofere acces liber și de la distanță la colecțiile digitalizate.^{17,18,19}

Printre alte activități se pot menționa organizarea de expoziții virtuale pe teme variate, evenimente online, conferințe virtuale, accesul la cataloagele tradiționale digitizate. Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca a creat chiar o platformă digitală unică pentru bibliografia scanată a cursurilor, precum și tematica examenului de licență destinată studenților și masteranzilor²⁰.

Multe biblioteci s-au orientat spre copii și elevi, oferind programe de lectură a cărților în interpretarea personalului bibliotecilor sau a unor actori cunoscuți. S-au organizat diferite ateliere online de creații literare sau recenzii de carte. Succesul înregistrat a făcut ca multe din aceste ateliere să continue și după ridicarea restricțiilor impuse de pandemie, prin parteneriate cu instituțiile de învățământ.

O inițiativă din România, demnă de menționat, deși nu a apărut în contextul pandemiei (perioada de implementare 2018-2023) este *E-cultura: Biblioteca Digitală a României*, un proiect-pilot implementat la nivelul Ministerului Culturii din România, prin Unitatea de Management a Proiectului, dedicat digitalizării patrimoniului cultural mobil și care va avea ca rezultat crearea Bibliotecii Digitale a României (culturalia.ro)²¹. Obiectivele specifice²² ale proiectului sunt: creșterea numărului de elemente de patrimoniu cultural digitizate și expuse online, într-un punct unic de acces; creșterea gradului de interoperabilitate între instituțiile deținătoare de elemente de patrimoniu cultural; promovarea patrimoniului cultural național prin expunerea resurselor culturale digitalizate în europeana.eu.

Astfel, proiectul vine în întâmpinarea necesității de a crea o infrastructură națională pentru digitizarea conținutului cultural care să asigure viabilitatea patrimoniului cultural prin facilitarea documentării, cercetării, promovării și transmiterii de informații / cunoștințe privind bunurile culturale unei categorii cât mai diverse de public și în care accesul la resursele digitizate se va realiza on-line, în mod gratuit.

¹⁷ <http://digitool.bibnat.ro/R> accesat 23 februarie 2023,

¹⁸ <http://dspace.bcu-iasi.ro/> accesat 23 februarie 2023,

¹⁹ <https://dspace.bcucluj.ro/> accesat 23 februarie 2023,

²⁰ <https://www.bcucluj.ro/ro/resursele-bibliotecii/bibliografie-cursuri>, accesat 29 februarie 2023,

²¹ <https://culturalia.ro/> accesat 29 februarie 2023,

²² Unitatea de management a proiectului, https://www.umpcultura.ro/e-cultura_doc_1375_despre-proiect_pg_0.htm accesat 29 februarie 2023,

Concluzii

Măsurile sanitare restrictive impuse pentru a limita răspândirea virusului SARSCov-2 au afectat profund domeniul cultural, generând provocări atât pentru instituțiile culturale și cât și pentru publicul aferent. În mod inerent, răspunsurile instituțiilor au variat în funcție de infrastructură, de propriile resurse umane și financiare aflate la dispoziție, dar și de creativitatea personalului angajat. Dacă muzeele au promovat intens tururile virtuale, expozițiile și evenimentele online, bibliotecile au beneficiat de arhivele și bazele de date online, teatrele, instituțiile muzicale și așezămintele culturale s-au putut baza pe interacțiunea mobilizatoare cu publicul a actorilor și a interpreților muzicali. Se poate afirma, cu certitudine, că instituțiile de cultură din România au reușit să transforme, printr-o mobilizare fără precedent, provocările generate de pandemia Covid într-un real succes, stabilind noi căi de comunicare cu publicul fidel și atrăgând noi categorii de public, mult mai receptiv la comunicarea în mediul online.

BIBLIOGRAFIE

1. Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, <https://www.bcucIuj.ro/ro/resursele-bibliotecii/bibliografie-cursuri> , accesat 29 februarie 2023,
2. Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, <https://dspace.bcucIuj.ro/>, accesat 23 februarie 2023,
3. Biblioteca Centrală Universitară din Iași, <http://dspace.bcu-iasi.ro/>, accesat 23 februarie 2023,
4. Biblioteca Națională a României, <http://digitool.bibnat.ro/R>, accesat 23 februarie 2023,
5. Bobaiță Iulia, *Filarmonica Brașov, performanță culturală în pandemie*, articol publicat pe platforma Newbv.ro în data de 1 mai 2020, <https://newsbv.ro/2020/05/01/filarmonica-brasov-performanta-culturala-in-pandemie/> , accesat 21 februarie 2023,
6. Bobaiță Iulia, *Filarmonica Brașov a inițiat programul „Concerte educative în mediul online”*, articol publicat pe platforma Newbv.ro în data de 1 aprilie 2020, <https://newsbv.ro/2020/04/01/filarmonica-brasov-a-initiat-programul-concerte-educative-in-mediul-online/>, accesat 21 februarie 2023,
7. Constantinescu Sorin-Mihai, *Confruntarea muzeelor cu o experiență-limită. Adaptare și inovare* în Revista muzeelor Nr 1(2021), București: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, pp 12-15,
8. Direcția Patrimoniu Digital, <http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/Muzee-cu-tur-virtual.asp>, accesat 10 februarie 2023,
9. Google Arts & Culture, <https://artsandculture.google.com/search/exhibit?q=muzee%20romanesti>, accesat 10 februarie 2023,

10. Marinescu Patricia, *Festivalul Internațional Shakespeare, urmărit online de 380.000 de persoane din întreaga lume*, articol publicat pe platforma, News.ro în data 5 mai 2020, <https://www.news.ro/cultura-media/festivalul-international-shakespeare-urmarit-online-de-380-000-de-persoane-din-intreaga-lume-1922401305002020051319352681> , accesat 10 februarie 2023,
11. Muzeul Municipiului București <https://muzeulbucurestiului.ro/arta-in-online/>, accesat 13 februarie 2023,
12. Muzeul Municipiului București,
https://www.youtube.com/channel/UCv5R2xEgA_M5nzwIUGl8kcQ/playlists, accesat 10 februarie 2023,
13. Muzeul Național de Artă al României,
https://www.youtube.com/playlist?list=PL_vUVJgnopXTljN40vCagZYjbxsttDZy, accesat 13 februarie 2023,
14. Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, <https://www.mnit.ro/mnit-virtual/>, accesat 10 februarie 2023
15. Opera Comică pentru Copii din București , <https://www.operacomica.ro/aplicatia-opera-copiilor/> accesat 21 februarie 2023,
16. Petolescu Ana-Maria. Activități online la Filarmonica ”Oltenia”, Craiova, articol publicat în *Cuvântul libertății* la data de 21 martie 2020,
<https://cvlpress.ro/21.03.2020/activitati-online-la-filarmonica-oltenia-craiova/>
17. Platforma ArtSteps, www.artsteps.com,
18. Platforma informatică on-line pentru Biblioteca Digitală a României
<https://culturalia.ro/> accesat 29 februarie 2023,
19. Platforma Muzeu de la sat, <https://muzeedelasat.ro/>, accesat 30 februarie 2023,
20. Teatrul Național „Marin Sorescu”, Craiova,
<https://www.facebook.com/shakespearefestivalcraiova>, accesat 15 februarie 2023,
21. Teatrul Național „Marin Sorescu”, Craiova, <https://tncms.ro/2020/04/21/festivalul-international-shakespeare-home-edition/> accesat 15 februarie 2023.
22. Unitatea de Management a Proiectului, https://www.umpcultura.ro/e-cultura_doc_1375_despre-proiect_pg_0.htm, accesat 29 februarie 2023.